

Gültəkin Musa qızı İMANOVA
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti UNEC

YÜNGÜL SƏNAYE MÜƏSSİSƏLƏRİNDƏ KEYFİYYƏT MENECMENTİ SİSTEMİNİN TƏTBİQİNİN SƏMƏRƏLİLİYİ

Xülasə

Yüngül sənaye müəssisələrində keyfiyyət menecmenti sisteminin tətbiqinin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi məsələlərinə baxılmışdır. Keyfiyyət menecmenti sisteminin struktur-funksional analizi əsasında proseslərin qarışıq əlaqəli iyerarxiyası qurulmuşdur. Proseslərə çəkilən xərclərin əhəmiyyətinin qiymətləndirilməsi əsasında proseslərin təkmilləşdirilməsi imkanları göstərilmişdir. Müəssisədə keyfiyyət menecmenti sisteminin tətbiqinin səmərəliliyi təsdiqlənmişdir.

Açar sözlər: *keyfiyyət menecmenti sistemi, səmərəlilik, əhəmiyyətlik, nəticəlilik, iyerarxiya, struktur-funksional analiz, keyfiyyətə çəkilən xərclər.*

UOT: 338

JEL: L52

Giriş

Yüngül sənaye müəssisələrində keyfiyyət menecmenti sisteminin reallaşdırılması üçün müasir texnika və texnologiyalarla təchiz edilmiş ixtisaslaşmış özəl müəssisə - MKT İK Sumqayıt Tekstil MMC seçilmişdir.

Bu müəssisənin məhsulları müxtəlif təyinatlı istehlakçılar üçün – müdafiə nazirliyinin ehtiyacları üçün dövlət sifarişindən tutmuş fərdi müştərilərə qədər nəzərdə tutulur. Tədqiqatların təcrübədə reallaşdırılması aşağıdakı ardıcılığa riayət edilməklə yerinə yetirilmişdir:

1. KMS prosesləri iyerarxiyasının qurulması. İyerarxiya struktur bölmələrinin qarşılıqlı əlaqəli proseslərinin funksional SADT-moddələrinin qurulmasını nəzərdə tutur.

2. Proseslərin yerinə yetirilməsi üçün xərclərin təyini. Burada proseslərə çəkilən xərclərin hesablanması və təhlili, habelə hesabat nəticələrinin bölmələrin texniki-iqtisadi göstəriciləri ilə müqayisəsi nəzərdə tutulur.

3. Proseslərin əhəmiyyətliliyinin qiymətləndirilməsi. Burada proseslərin əhəmiyyətini müəyyən edən cütlü müqayisə matrisinin qurulması, KMS-nin nəticəliliyində bu proseslərin əhəmiyyətliliyinin təyini və nəticələrin ekspert qiymətləndirilməsi aparılır.

4. Proseslərin funksional analizinin aparılması. Burada bölmələrin proseslərində xərclərin və əhəmiyyətliliyin müqayisəsi yerinə yetirilir, eləcə də hansı prosesin yaxşılaşdırılmasının tələb olunduğu müəyyənləşdirilir.

5. Proseslərin təkmilləşdirilməsinin optimal variantının seçilməsi. Burada FDA əsasında seçilmiş prosesin optimallaşdırılması məsələsinin həlli üçün morfoloji cədvəllərin tərtibi, təkmilləşdirmənin səmərəli variantının seçilməsi və prosesin yaxşılaşdırılması barədə tövsiyələrin hazırlanması nəzərdə tutulur.

6. Proseslərin proqram təminatının sınaqları. Burada işlənmiş alqoritmlərin təcrübədə yoxlanılması, ilkin məlumatların daxil edilməsi və verilənlər bazasının formalaşdırılması yerinə yetirilir. Proses-funksional modelin qurulması, proseslərə çəkilən xərclərin hesablanması və morfoloji cədvəllərin formalaşdırılması optimal əsasında qərarların seçilməsi həyata keçirilir.

7. KMS-nin səmərəliliyinin kompleks qiymətləndirilməsi. Kompleks qiymətləndirmənin tərkibində təmsil olunan bütün xüsusi metodların yoxlanılması vasitəsilə həyata keçirilir.

İşlənib hazırlanmış metodların təcrübədə yoxlanılması KMS proseslərinin iyerarxiyasının qurulması üçün ilkin mərhələ sayılır. Proseslərin iyerarxiyasının qurulması KMS-nin struktur-funksional analizi metoduna, iyerarxiya qurulması prinsiplərinə, eləcə də toxuculuq müəssisəsində istehsalın xüsusiyyətlərinə uyğun olaraq aparılır.

Bu zaman KMS-nin mövcud sənədləşmə sistemi, fabrikin struktur sxemi, KMS prosesləri və bölmələrin prosesləri arasında qarşılıqlı əlaqələr nəzərə alınır. Toxuculuq məmulatları istehsalı

müəssisəsinin KMS proseslərinin qurulmuş iyerarxiyası şəkil 1-də verilir. Göründüyü kimi, iyerarxiyanın 3 səviyyəsi KMS proseslərinin prinsipial iyerarxiyasının ilk 3 səviyyəsi ilə analoji-dır.

Səviyyə 1 – analiz məqsədi: E_1^1 – keyfiyyət menecmenti sisteminin nəticəliliyi sayılır.

Səviyyə 2 – KMS nəticəliliyinin kriteriyaları (altməqsədləri): E_1^2 – istehlakçıların tələbləri ödəyən məhsul istehsalı; E_2^2 – məhsulun keyfiyyətini təmin etmə qabiliyyətinin adekvat nümayişi; E_3^2 – müəssisənin iqtisadi səmərəliliyi və rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsidir.

Səviyyə 3 – İSO 9001-2001-in tələblərinə uyğun KMS-nin əsas prosesləri: E_1^3 – KMS-nin idarə olunması; E_2^3 – rəhbərliyin məsuliyyətinin təmin olunması; E_3^3 – resurs menecmentinin təmini; E_4^3 – məhsulun həyat dövrü proseslərinin idarə edilməsi; E_5^3 – ölçmə, analiz və yaxşılaşdırma.

İyerarxiyanın sonrakı strukturlaşdırılması müəssisədə fəaliyyətdə olan proseslərin funksional xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla yerinə yetirilir. **4-cü səviyyə** eyni vaxtda 1-ci və 2-ci səviyyələrin prosesləri kimi təqdim olunur. İyerarxiyanın 3-cü səviyyəsində göstərilmiş KMS-nin hər bir əsas prosesi üçün bir neçə prosesdən seçilmiş müvafiq struktur uyğun gəlir.

KMS-nin əsas prosesi daxilindəki proseslərin sayı müəssisə standartları (MS) ilə müəyyən olunur. Müəssisə standartları İSO 900-2001-in mü-

vafiq bölmələrinin tələblərini ödəməli və toxuculuq müəssisəsinin xüsusiyyətlərinə uyğun işlənməlidir.

Beləliklə, KMS-nin əsas E_1^3 (keyfiyyət menecmenti sisteminin idarə olunması) prosesinin həyata keçirilməsi üçün 6 proses, E_2^3 (rəhbərliyin məsuliyyətinin təmini) prosesi üçün 7; E_3^3 (resurs menecmentinin təmini) proses üçün 9; E_4^3 (məhsulun həyat dövrü fəaliyyətlərinin idarə olunması) proses üçün 14; E_5^3 (ölçmə, analiz və yaxşılaşdırma) proses üçün 9 proses işlənilib hazırlanmışdır. Proseslərin şərti işarələri və MS-in siyahısı hazırlanmışdır.

İyerarxiyanın **5-ci səviyyəsində** toxuculuq müəssisəsinin bölmələrində fəaliyyətdə olan proseslər təmsil olunmuşdur. Həmin bölmələrin prosesləri KMS prosesləri üzrə məsuliyyətin bölüşdürülməsi matrisi əsasında qeyd olunmuşdur.

Qeyd edilən proseslərə aşağıdakı **şərti işarələr** verilmişdir:

E_1^5 – material-texniki təchizat şöbəsinin (MTTŞ) prosesləri; E_2^5 – istehsalın idarə olunması bölməsinin (İİB) prosesləri; E_3^5 – muhasibat uçotu idarəsinin (MUI) prosesləri; E_4^5 – enerji-mexaniki mərkəzin (EMM) prosesləri; E_5^5 – mühəndis mərkəzinin (MM) prosesləri; E_6^5 – elmi-texniki komitənin (ETK) prosesləri; E_7^5 – personalın idarə olunması şöbəsinin (PIŞ) prosesləri; E_8^5 – informasiya texnologiyaları şöbəsinin (İTŞ) prosesləri; E_9^5 – iqtisadi və marketing bölməsinin (İMB) prosesləri; E_{16}^5 – texniki nəzarət şöbəsinin (TNŞ) prosesləri; E_{17}^5 – fabrik laboratoriyasının (FL) prosesləri.

Şəkil 1.

Tekstil müəssisəsində proseslərin iyerarxiyası.

Məqsəd - keyfiyyət menecmenti sisteminin nəticəliliyi
Meyarlar - istehlakçıların tələblərini ödəyən məhsul istehsalı; -məhsulun keyfiyyətini təmin etmə qabiliyyətinin adekvat nümayişi; -müəssisənin iqtisadi səmərəliliyi və rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsi.
Əsas KMS prosesləri KMS-nin idarə olunması (bölmə 4); – rəhbərliyin məsuliyyətinin təmin olunması (bölmə 5); – resurs menecmentinin təmini (bölmə 6); – məhsulun həyat dövrü proseslərinin idarə edilməsi (bölmə 7); – ölçmə, analiz və yaxşılaşdırma (bölmə 8).
1-ci və 2-ci səviyyəli KMS prosesləri
Struktur bölmələrin prosesləri

İSO 9001-2001 standartının tələblərinə uyğun olaraq KMS-nin proses-funksional modeli bir-birilə qarşılıqlı əlaqədar proseslərin modelləri şəklində təqdim olunmuşdur (bölmə 3.1).

Analoji şəkildə tekstil məhsulu buraxan müəssisənin bölmələrinin daxilində fəaliyyət göstərən proseslərin modellər şəbəkəsi qurulmuşdur [1-3].

KMS proseslərinə sərf olunan resurslar.

Tekstil müəssisəsinin struktur bölmələri proseslərinə çəkilən xərclərin hesablanması üçün əvvəlcə proseslərin FDA təhlili aparılmalıdır. Bu zaman bölmələrdəki proseslərin yerinə yetirilməsi üçün xərcləri müəyyən etmək, sonra isə bu proseslərin əhəmiyyətlik dərəcəsini müqayisə etmək lazımdır.

Proseslərə çəkilən xərclərin hesablanması metodunu istifadə edərək, müəssisədə ilkin verilənlərin toplanması və proseslərə çəkilən xərclərin hesablamaları yerinə yetirilmiş, müvafiq təhlil aparılmış və nəticələri bölmələrin fəaliyyətinin texniki-iqtisadi göstəriciləri ilə müqayisə edilmişdir.

Verilənlərin toplanması sxeminə uyğun olaraq müəssisənin keyfiyyət xidməti bütün bölmələrin proses icraçılarının cədvəlləri doldurmasını təşkil etmişdir. Cədvəllərin doldurulması və proseslərə çəkilən xərclərin xüsusiyyətlərini izah etmək üçün bütün məsul icraçılarla təlimlər keçirilmiş və təlimatlar işlənib hazırlanmışdır.

Müəssisənin hər bir bölməsi üzrə bütün proseslərə dair giriş məlumatları ilə doldurulmuş cədvəllər tərtib edilmişdir. Bütövlükdə müəssisə üzrə 124 prosesə dair xərclərin giriş məlumatları müəyyən edilmişdir. Doldurulmuş

cədvəllərin məlumatlarına görə struktur bölmələri proseslərinin həyata keçirilməsi üçün xərclərin təyini metodunun düsturları istifadə edilməklə bütün lazımi hesablamalar yerinə yetirilmiş və nəticələr bölmələrdə fəaliyyətdə olan proseslərin xərclər cədvəlində qeyd olunmuşdur.

Müəyyən edilmişdir ki, birmənalı qiymətləndirmə aparılması üçün keyfiyyətə çəkilən xərclərin mütləq qiymətlə ifadəsi qeyri-münasibdir. Ona görə də, keyfiyyətə çəkilən xərclərin qiymətləndirilməsi meyarlarını nisbi kəmiyyətlə ölçmək məqsədəuyğundur. Məsələn, əyirmə sexinin proseslərinin analizi zamanı aşağıdakı nisbi kəmiyyətlər istifadə oluna bilər:

- keyfiyyətə çəkilən xərc qruplarının nisbəti;
- keyfiyyətə çəkilən xərclərin proseslərə çəkilən xərclərə nisbəti;
- keyfiyyətə çəkilən cari dövr üzrə xərclərin əvvəlki dövr xərclərinə nisbəti;
- keyfiyyətə çəkilən xərclərin sexin faktiki maya dəyərində nisbəti;
- uyğunsuzluğa çəkilən xərclərin uyğunluğa çəkilən xərclərə nisbəti.

Tekstil müəssisələrində proseslərə çəkilən xərclərin strukturu nümunə kimi cədvəl 1-də təqdim olunmuşdur.

Cədvəl 1

Tekstil müəssisəsində proseslərə çəkilən xərclərin strukturu, manat

Xərclərin kateqoriyası	mart 2014		noyabr 2014		Artım (+), azalma (-), %
	manat	%	manat	%	
Normal fəaliyyət	989809.27	87.65	1208899.56	77.04	-12.10
Xəbərdaredici tədbirlər	66029.01	5.85	148042.81	9.44	+61.34
Yoxlama və sınaqlar	21047.89	1.86	71877.73	4.58	+146.24
Daxili itkilər	52415.39	4.64	140229.56	8.94	+92.67
Xarici itkilər	0	0.00	0	0.00	0
Proseslərə çəkilən xərclər	1129301.56	100	1569049.66	100	
Keyfiyyətə çəkilən bütün xərclər	139492.29	12.35	360150.10	22.95	+ 85.83

Aparılmış təhlil göstərmişdir ki, keyfiyyətə çəkilən xərclər əyirmə sexinin bütün proseslərinə çəkilən xərclərin 22.95%-ni təşkil edir. Əvvəlki dövrə nisbətən keyfiyyətə çəkilən xərclər isə 85.83% artmışdır. Proseslərə çəkilən xərclərdə nisbi payın ən böyük artımı

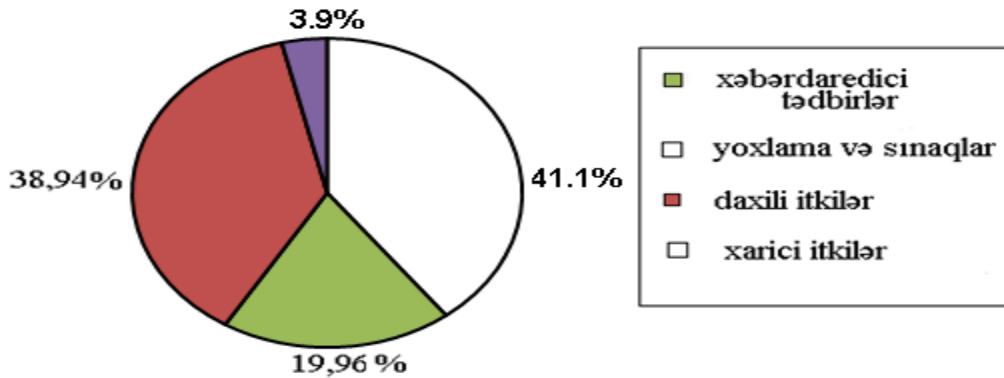
(+146,24%) yoxlama və sınaq xərclərində müşahidə edilmişdir, onlar bütövlükdə keyfiyyətə çəkilən xərclərin artmasına gətirib çıxarmışdır.

Keyfiyyətə çəkilən xərclərin müqayisəsi göstərmişdir ki, xəbərdaredici tədbirlərə çəkilən xərclər ən böyük paya (41,1%), daxili itkilərlə əlaqədar xərclər də buna yaxın paya (38,94%) malikdir (cədvəl 2), (şəkil 2).

Cədvəl 2

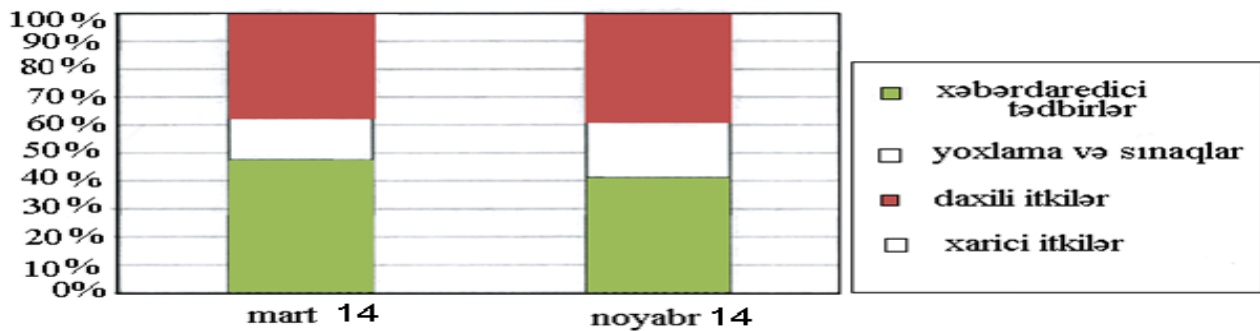
Tekstil müəssisəsində keyfiyyətə çəkilən xərclərin strukturu %

Xərclərin kateqoriyası	mart 2014	noyabr 2014	artım (+), azalma (-)
Xəbərdaredici tədbirlər	47.34	41.10	-13.16
Yoxlama və sınaqlar	15.09	19.96	+32.53
Daxili itkilər	37.57	38.94	+3.51
Xarici itkilər	0	0	0
Keyfiyyətə çəkilən xərclər	100	100	

Şəkil 2. Tekstil müəssisəsində 2014-cü ilin noyabrı üçün keyfiyyətə çəkilən xərclərin strukturu

Beləliklə, təhlil göstərir ki, xəbərdaredici tədbirləri artırmaqla daxili itkiləri azaltmağa çalışmaq, başqa sözlə, xərclərin istiqamətini daxili itkilərin azaldılmasına yönəltmək lazımdır. Analoji şəkildə bölmələrdə hər bir prosesin keyfiyyətinə çəkilən xərclərin strukturu təhlil olunmuşdur. Əvvəlki dövrlə müqayisədə yoxlama və sınaqlara çəkilən xərclərin, eləcə də, daxili itkilərin azacıq artımı müşahidə edilmişdir (şəkil 3).

fiyyətinə çəkilən xərclərin strukturu təhlil olunmuşdur. Əvvəlki dövrlə müqayisədə yoxlama və sınaqlara çəkilən xərclərin, eləcə də, daxili itkilərin azacıq artımı müşahidə edilmişdir (şəkil 3).

Şəkil 3. Tekstil müəssisəsində keyfiyyət xərclərinin müqayisəli strukturu

Qeyd edək ki, daxili itkilərə xərclərin artması, əslində narahatedici göstəricidir, ancaq onun artımı proseslərə nəzarətin güclənməsi və uyğunsuzluqların daha çox aşkar olunması ilə əlaqədardır. Keyfiyyət xərclərinin uçotu sisteminin tətbiqi dövründə daxili itkilər digər xərc maddələrinə nisbətən böyük paya malik ola bilər, amma zaman keçdikcə onun azalma tendensiyası daha əhəmiyyətlidir.

Keyfiyyətə çəkilən xərcləri ayırmə sexinin biznes göstəriciləri ilə müqayisə etmək üçün

keyfiyyət xərcləri faktiki maya dəyərində bölünür:

$$(\text{xərclər})/(\text{maya dəyəri}) = C_k / C / c_\phi \times 100 \%;$$

burada C_k – təhlil edilən dövrdə keyfiyyətə çəkilən xərclər, manat; C_f – təhlil edilən dövr üçün faktiki maya dəyəri, manat;

$$(\text{xərclər})/(\text{maya dəyəri}) = 360150,10 / 1554302,77 \times 100 \% = 23,2\%.$$

Beləliklə, tekstil müəssisəsində keyfiyyətə çəkilən cəmi xərclər 2014-cü ilin noyabr ayında məhsulun maya dəyərində 23,2%-ni təşkil edir.

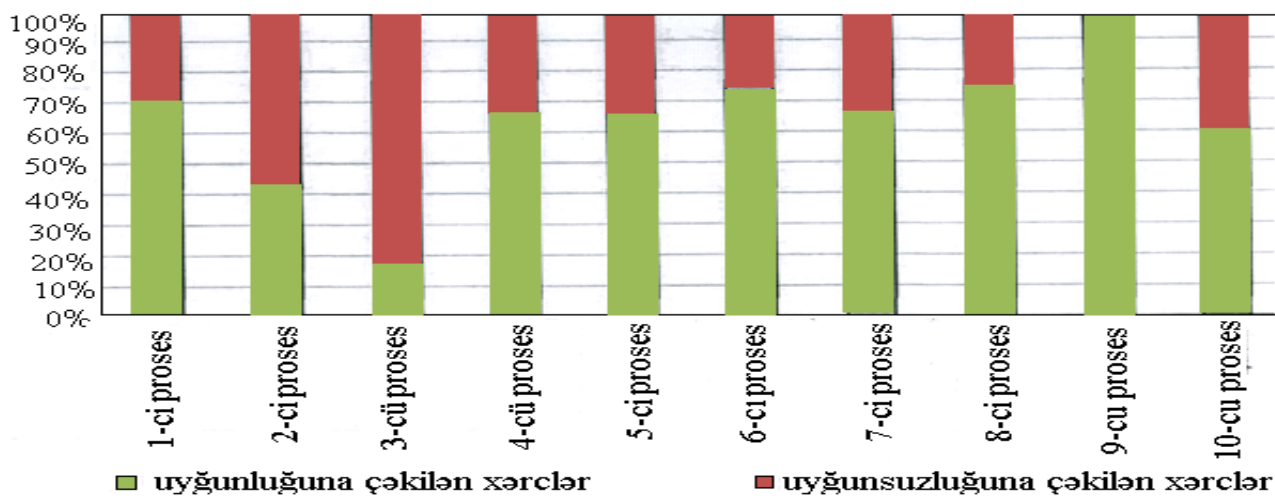
Keyfiyyət üzrə mütəxəssislərin fikrincə [4-6], Azərbaycan toxuculuq müəssisələrində keyfiyyət xərcləri ümumi istehsal xərclərinin 30%-ə qədər payına malik ola bilər. Ona görə də, müəssisə keyfiyyət xərclərini (xüsusilə də daxili

və xarici itkiləri) daha ciddi şəkildə araşdırmalıdır. Keyfiyyət xərclərinin ən böyük payına avadanlığın fasiləsiz işinin təmini (keyfiyyətə çəkilən xərclərin 50%) və məhsulun anbarda saxlama prosesləri (52,63%) malikdir.

Cədvəl 3

Tekstil müəssisəsində keyfiyyətin uyğunluğu və uyğunsuzluğu üzrə xərclər

Prosesin adı	Uyğunluq üçün xərclər		Uyğunsuzluq üçün xərclər	
	manat	keyfiyyətə çəkilən xərclərdə payı, %	manat	keyfiyyətə çəkilən xərclərdə payı, %
1.Əyirmə istehsalı prosesi (1-ci proses)	38270,46	70,26	16202,01	29,74
2.Toxuma istehsalı prosesi (2-ci proses)	23448,91	43,77	30127,19	56,23
3.Boyama istehsalı prosesi (3-ci proses)	15914,12	17,43	75364,52	82,57
4.Müəssisənin idarəçilik prosesi (4-ci proses)	9980,28	66,67	4990,14	33,33
5.Əməyin təşkili prosesi (5-ci proses)	2226,02	66,67	1113,01	33,33
6.İstehsalın planlaşdırılması prosesi (6-cı proses)	925,5	75,00	308,5	25,00
7.İstehsalın texnoloji hazırlığı prosesi (7-ci proses)	7518,72	66,67	3759,36	33,33
8.İstehsalın operativ hazırlığı prosesi (8-ci proses)	4620,12	75,00	1540,04	25,00
9.Avadanlığın işinin təmini prosesi (9-cü proses)	108196,17	99,13	944,63	0,87
10.Məhsulun saxlanması prosesi (10-cü proses)	8820,24	60,00	5880,16	40,00
Yekun	219920,54	61,06	140229,56	38,94

Şəkil 4. Tekstil müəssisəsində keyfiyyətin uyğunluğu və uyğunsuzluğu üzrə xərclərin balansı

Daha əsaslandırılmış tövsiyələr əldə etmək üçün tekstil müəssisəsində keyfiyyətin uyğunluğu və uyğunsuzluğu xərclərinin balansını tərtib etmək lazımdır. Belə bir təhlilin nəticələri cədvəl 3 və şəkil 4-də təqdim olunmuşdur. Müəyyən olunmuşdur ki, keyfiyyətin uyğunsuzluğuna çəkilən ən böyük xərclər parça istehsalı prosesində, minimal xərclər isə avadanlığın işinin təmini proseslərində müşahidə edilir.

Beləliklə, proseslərə çəkilən xərclərin təyini keyfiyyətə çəkilən xərclərin ümumilikdə və ayrı-ayrı xərc qrupları üzrə tendensiyasını, həmçinin yaxşılaşdırma tələb edən sahələri aşkarlamağa imkan yaradır. Texstil müəssisəsi proseslərinə çəkilən ümumi xərclərin təklif edilən metodun tətbiqi əsasında hesablanmış nəticələri ənənəvi mühasibat uçotu ilə alınmış texniki-iqtisadi göstəricilərlə müqayisə edilmişdir: əyirmə sexinin proseslərinə çəkilən xərclər – 1569049,66 manat; sexin faktiki maya dəyəri göstəricisi – 1554302,77 manat olmuşdur.

Xərclərin hesablanması hər iki üsulunda alınan nəticələrin yaxınlığı sübut edir ki, proseslərə çəkilən xərclərin təyini üçün təklif olunan metodun tətbiqində səhvlərə yol verilməmişdir.

Texstil məhsulları istehsalı müəssisəsi struktur bölmələrinin bütün prosesləri eyni yolla təhlil edilmiş və bundan sonra müəssisə miqyasında bütün məlumatlar ümumiləşdirilmişdir. Müəyyən edilmişdir ki, keyfiyyətə çəkilən xərclər üzrə ən böyük pay maddi-texniki təchizat (MTTŞ) və iqtisadiyyat-marketing (İMŞ) şöbələrinin proseslərinə məxsusdur. Texniki nəzarət şöbəsi (TNŞ) və mərkəzi zavod laboratoriyasının (MZL) xərcləri də tam həcmdə keyfiyyətə dair xərclər hesab olunmalıdır.

Müəyyən olunmuşdur ki, ümumilikdə müəssisə üzrə keyfiyyətin uyğunsuzluğundan meydana gələn itkilər 1232113,54 manat təşkil edir. Bu rəqəm müəssisənin mənfəətinin bir hissəsi

(ümumi mənfəətin 6%-i) sayılır. Keyfiyyətin uyğunsuzluğu üzrə xərclərdə ən böyük paylara MTTŞ və əyirmə sexinin prosesləri malikdir.

Nəticə

Keyfiyyət menecmenti sisteminin struktur-funksional analizi əsasında müəssisədə KMS və struktur bölmələri proseslərinin qarşılıqlı əlaqəli modellər şəbəkəsi və iyerarxiyası qurulmuşdur. Bu iyerarxiya müəssisənin struktur bölmələrində fəaliyyətdə olan proseslərini İSO 9001-2001 standartının tələblərinə uyğun olan KMS-nin funksional fəaliyyətinin prosesləri ilə əlaqələndirməyə imkan verir.

Toxuculuq müəssisəsinin təmsalında struktur bölmələri proseslərinin yerinə yetirilməsinə çəkilən xərclərin təyin olunma metodunun imkanları göstərilmişdir. Bu metod hesablamalar əsasında proseslərin keyfiyyətinə çəkilən xərclərin analizini aparmağa və təkmilləşdirilməli prosesləri seçməyə, keyfiyyətə dair xərclərin dinamikasını izləməyə və keyfiyyət xərclərini iqtisadi göstəricilərlə müqayisə etməyə imkan verir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Авдалов Л.М. “Экономические проблемы повышение качества продукции”. М., Экономика, 2012, 292с.
2. Барышников А.А. “Функциональный анализ: выявление, определение и классификация”. Машиностроитель, 2001, 360с.
3. Версан И.Г. “Управление качеством на новом витке”. М., ВНИИС, 2010, 360с.
4. Горелова Е.И. “Функционально-стоимостной анализ как фактор повышения эффективности производства в современных условиях”. Дис....к.э.т., Херсон, 2008, 162 с.
5. Давуд М. Клемент М. “Методология структурного анализа и проектирования”. Пер с англ. М., Мета. Технология, 2003, 240с.

Гюльтекин Муса гызы ИМАНОВА

**ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ ВНЕДРЕНИЕ СИСТЕМЫ
МЕНЕДЖМЕНТА КАЧЕСТВА НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ЛЕГКОЙ
ПРОМЫШЛЕННОСТИ****Резюме**

Рассмотрен вопрос оценки эффективности внедрение системы менеджмента качества на предприятиях легкой промышленности построена иерархия взаимодействующих процессов на основе структурно-функционального анализа системы менеджмента качества. Указаны возможности совершенствования процессов на основе оценки затрат на качество и значимости процессов менеджмента на предприятии.

Ключевые слова: *система менеджмента качества, эффективность, результативность, значимость, иерархия, структурно-функциональный анализ, затраты на качества*

Gultekin Musa İMANOVA

**THE ECONOMIC EFFICIENCY OF QUALITY MANAGEMENT SYSTEM FOR
ENTERPRISES OF LIGHT INDUSTRY****Summary**

The question of evaluating the effectiveness of implementation of the quality management system at the enterprises of light industry built hierarchy of the processes on the basis of structural-functional Analysis of quality management system. Shown possibility of improving processes on the basis of cost estimates on the quality and relevance of management processes in the enterprise.

Key words: *quality management, efficiency, effectiveness, relevance, hierarchy, structural and functional analysis, the cost of quality.*